

*Snežana Soković**

Pravni fakultet, Univerzitet u Kragujevcu

SAVREMENE GLOBALNE TENDENCIJE U KONTROLI KRIMINALITETA (KARAKTERISTIKE, PERSPEKTIVE I OSVRT NA DOMAĆE PRILIKE)

Apstrakt: U radu se analiziraju savremene promene u sistemu društvene reakcije na kriminalitet koje se ogledaju u napuštanju modela sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta i uspostavljanju modela kontrole kriminaliteta. Novi modeli reagovanja na kriminalitet u prvi plan stavljaju pojmove rizika i verovatnoće, nisu zainteresovani za uzroke koliko za kontrolu kriminalnog ponašanja, ne teže da smanje kriminalitet, već da ga kontrolišu uz što manje troškove, nemaju aspiraciju da rehabilituju, reintegrišu, već se temelje na upravljanju rizikom, pre svega kroz kontrolu i zatvaranje prestupnika. Posledice se ogledaju, kako u krajnje disonantnim savremenim penološko-teorijskim koncepcijama, tako i u povećanju zatvorske populacije i stavljanjem pod neku vrstu kontrole, kroz alternativne mere nezatvaranja ili kroz mere preventivne kontrole, velikog broja građana. Za razliku od američkog iskustva, neke evropske zemlje, pre svega skandinavske, uprkos globalističkim tendencijama odolevaju novom punitivizmu. Istraživanja pokazuju da ove zemlje imaju nisku kvotu osuđenih na zatvorske kazne, ali i najviša izdvajanja za programe socijalne politike, veoma visok nivo javnog poverenja i političke legitimnosti, kao i najniži nivo straha od kriminaliteta.

Obzirom da se i u domaćim uslovima kontrole kriminaliteta uočavaju posledice globalističkih tendencija (već u dužem periodu domaća kaznena politika se značajno pooštava, raste broj osuđenih na kaznu zavora) veoma je značajno razumeti savremena kretanja u sferi društvene reakcije na kriminalitet i poznavati iskustva zemalja koje su izbegle ili značajno ublažile „novi punitivizam“.

Ključne reči: kontrola kriminaliteta, globalizam, nova penologija, bezbedonosno krivično pravo, sigurnost.

I. UVOD

U današnje vreme i stručna i laička javnost veoma je okupirana kontrolom kriminaliteta, dok se o sprečavanju i suzbijanju kriminaliteta sve manje govori. Čini se da se radi samo o različitim terminima, jednom pomalo arhaičnom i drugom savremenom, za sadržinski iste aktivnosti. No, osvrt na, kako koncepcijska kretanja u okvirima društvene reakcije na kriminalitet, tako i na trendove u praksi i njihove

* redovni profesor, ssnezana@jura.kg.ac.rs

posledice unazad nekoliko decenija, pokazuje da se u savremenom društvu kriminalitet zaista mnogo više kontroliše, nego što se sprečava i suzbija.

Prelaz suzbijanja i sprečavanja kriminaliteta u kontrolu kriminaliteta odvija se unutar širih socijalno-ekonomskih i kulturoloških procesa globalnog karaktera. Stvarne razmere ovih promena u izvesnoj meri zamagljuje njihov globalistički karakter, zbog čega izgleda kao da se značajna transformacija društvene reakcije na kriminalitet ne događa sada i ovde, nego u nekim drugim prostorima i u neodređenom vremenu. Suočavanje sa posledicama promena događa se po pravilu onda kada se određena praksa već ustalila i održava se uporedo sa nedoumicama oko njene svrsishodnosti i teorijsko konceptualne utemeljenosti. O tome koliko kontrola kriminaliteta podrazumeva sve što i sprečavanje i suzbijanje, pa i više od toga, ili se radi o konceptu koji jeste manje ambiciozan, ali je istovremeno pragmatičniji i efikasniji, govore sada već jasno vidljive posledice u praksi, ponekad vrlo protivrečne i neočekivane. Uprkos značajnim razlikama u političkom, institucionalnom i formalno pravnom smislu, efekti ovih promena su slični u različitim sredinama.¹ Sistem društvene reakcije na kriminalitet i u domaćim uslovima pokazuje sve izraženije crte kontrole, umesto sprečavanja i suzbijanja. Mada se čini da kasnimo sa punim učešćem u savremenim integrativnim procesima i da smo na marginama globalizacije, neki problemi domaćeg krivičnog sistema jesu dobrim delom posledica promena globalističkog karaktera.

II. RELEVANTNI SOCIO-EKONOMSKI I KULTUROLOŠKI OKVIRI SAVREMENIH SISTEMA DRUŠTVENE REAKCIJE NA KRIMINALITET

Tekuća globalizacija slabi kontrolu nacionalnih država u mnogim segmentima društvenog života. Kretanja roba, kapitala i usluga su transnacionalna i nužno povlače povećanu mobilnost i fleksibilnost građana u potrazi za zaposlenjem, povećavaju uposlenost svih članova porodice, razbijaju stare, trajne i homogenizovane socijalne veze i stvaraju nove, manje unificirane i kratkotrajnije. Nužno se menja i lična organizacija vremena i prostora, dolazi do faktičkog produžavanja radnog vremena, dugo se putuje do posla, ili škole i nazad, živi se u predgrađima i kupuje u velikim tržišnim centrima, porodične veze slabe, jača „moralni individualizam“ koji naglašava lične slobode i posebnost. Otuda slabi i socijalna i situaciona kontrola ponašanja. Gotovo da nije moguće izbeći kontinuiran i intenzivan uticaj javnih medija, a nove informacione tehnologije samo pojačavaju efekte globalizacije, šire tržišta, nude obilje informacija o svemu u svakom trenutku, ali i neslućene mogućnosti zloupotrebe istih. Savremena široko rasprostranjena tehnička sredstva nadziranja i u javnim i u privatnim prostorima daju istovremeno i više i manje sigurnosti i informacija: beleže se mehaničke aktivnosti i kretanja velikog broja građana, ali bez informacija kontekstualnog karaktera, bez informacija o ličnosti, kakve daje recimo neformalna socijalna kontrola, susedsko nadziranje i slične mere. Sve to transfor-

1 Đ. Ignjatović /2006/: Kaznena reakcija u XXI veku – Izazovi i dileme, *Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi*, Beograd, 9–33.

miše, i društvo, i razumevanje samog društva od strane građana, menja socijalni kontekst, kako uobičajenih ponašanja, tako i onih ponašanja koje uređuje i kojim upravlja država. Direktna kontrola države u mnogim oblastima se redukuje, servisi koje tradicionalno direktno obezbeđuje država sve više prelaze u nadležnost agencija, bilo privatnih, bilo javnih, što smanjuje troškove države, ali umanjuje i njenu odgovornost. Zapravo odgovornost u oblastima koje nisu pod neposrednom kontrolom države postaje značajno fragmentizovana i u slučaju potrebe vrlo je teško utvrditi konkretnu odgovornost, jer nijedan subjekat nema punu kompetenciju, pa prema tome ni punu odgovornost.

U osnovi ovakvog razvoja stoji globalna tendencija odbacivanja modela države blagostanja, smanjenje sredstava koja se troše iz državnog budžeta, zamena socijalne politike tržišnim globalizmom, zbog čega uprkos značajnom ekonomskom rastu i povećanju životnog standarda, značajan deo populacije ostaje isključen iz globalnog ekonomskog prosperiteta, povećava se siromaštvo i zaoštavaju ekonomske nejednakosti. Opšta demokratizacija obezbedila je svima, posebno ugroženim društvenim grupama, formalnu jednakost, socijalnu mobilnost i novu slobodu izbora. Međutim, zbog nedostatka potrebnih resursa nove slobode su i za srednje društvene slojeve iluzorne, dok su za marginalne društvene grupe postale razlog intenzivnije kontrole i odbacivanja zbog nedostatka sposobnosti da ih odgovorno koriste i ne ugrožavaju sigurnost drugih.² Korelacija sa povećanim stepenom kriminaliteta jeste očigledna,³ a globalni karakter socijalno ekonomskih i državno-organizacionih promena pogoduje nastanku i održavanju novih formi kriminaliteta.

Kao što je prednost tržišne ekonomije nad socijalnom politikom stvorila konstantnu socijalnu nesigurnost, nove tehnologije stvorile su vidljivu i svakodnevnu fizičku nesigurnost u svim segmentima života. Uvek preti mogući gubitak posla, problemi sa zdravljem, a ne može se računati na sigurne systemske programe državne pomoći. Sa druge strane, zagađenja životne sredine, tehničke havarije velikih sistema, gubljenje privatnosti, povećani rizik saobraćajnih komunikacija, modifikovana hrana, rizici interneta, socijalnih mreža, i slično, čak i sitne izbore svakodnevnog života baziraju na proceni i izbegavanju mogućih rizika. Opšta socijalna i fizička nesigurnost postaje ontološka, generiše i ličnu i emotivnu nesigurnost, otuđenje i krizu identiteta.⁴ U takvim okolnostima zločin ne predstavlja samo mogućnost nastupanja imovinske štete i ličnog povređivanja, već i materijalizovanu potvrdu propadanja socijalnih i moralnih normi, dezintegracije građanskog reda i moralne kohezije društva. U uslovima opšte i veoma izražene nesigurnosti realni kriminalitet nadržavaju mitovi o zločinu⁵, koji proizvode „moralnu paniku“ i zahtevaju adekvatan odgovor, odnosno sve strožije kažnjavanje.⁶ Punitivni populizam postaje deo

2 K. Becket, B. Western /2001/: Governing Social Marginality: Welfare, Incarceration, and Transformation of State Policy, *Punishment & Society*, Vol. 3/1, 43–59.

3 Đ. Ignjatović /2009/: Pretpostavke izgradnje modela kontrole kriminaliteta u novom milenijumu – krosnacionalna perspektiva, *Kontrola kriminaliteta i evropski standardi: stanje u Srbiji*, Beograd, 19–53.

4 F. van Marie, Sh. Maruna /2010/: „Ontological insecurity“ and „terror mangement“: Linking two free-floating anxieties, *Punishment & Society*, Vol. 12/1.

5 Đ. Ignjatović /2010/: *Kriminologija*, Beograd, 138,139.

6 Nista nije rizično samo po sebi, u osnovi rizik nastaje u socijalnoj interakciji, i kao takav podložan je neodmerenoj proceni, dramtizaciji i preuveličavanju.

političke retorike, od krivičnog sistema se očekuje da reaguje i na ponašanja koja su samo potencijalno kriminalna, što u krajnjoj liniji vodi ka sve represivnijem kaznenom zakonodavstvu, a prevenciji kriminaliteta dodaje elemente represije.

Strah od kriminaliteta i izbegavanje rizika kriminalne viktimizacije u savremenom društvu gotovo da su institucijalizovani, jer utiču na to i gde živimo i kako živimo („sigurna predgrađa“, „odbranjivi prostor“, bezbednost kao nužan faktor urbanističkog planiranja, sigurnosni alarmi, interfoni, videonadzor, autoalarmi, izbegavanje rizičnih lokacija, i slično). Potencijalna izloženost kriminalitetu postaje sastavni deo života, a od građana se i u tom pogledu očekuje racionalno ponašanje i izbegavanja rizika, jer država ne teži da smanji kriminalitet, već samo da ga kontroliše uz što manje troškove. Prevencija kriminaliteta postaje sve više odgovornost „aktivnog građanina“, a manje državnih struktura.⁷

Od krivičnog sistema reagovanja očekuje se da održava uslove za funkcionisanje bezbednog društva i bezbednog pojedinca i otkloni sve opasnosti u tom smislu, zbog čega se traži njegovo aktiviranje ne samo povodom izvršenog krivičnog dela, nego mnogo ranije, već povodom same mogućnosti da nastupi opasnost od vršenja krivičnih dela.

III. KULTURA KONTROLE I UTICAJ NA KRIVIČNOPRAVNI SISTEM

Savremeno „društvo rizika“⁸ u vremenu globalne nesigurnosti značajno je promenilo gotovo sve oblasti života. U socijalnom smislu, rezultat prilagođavanja transformacijama modernog društva jeste stvaranje tzv. kulture kontrole.⁹ Sigurnost gotovo da postaje fetiš savremenog doba. U sveopštem riziku kome su građani neprestano izloženi, potrebno je u što većoj meri kontrolisati sve izvore opasnosti.

Iskustvo od nekoliko decenija, od osamdesetih godina dvadesetog veka, (dakle bez opasnosti da se samo kratkoročna menjanja ubroje u trajne strukturalne promene, ili da se trendovi tumače kao ustanovljena praksa, a sredstava kao ciljevi), ukazuje na formiranje jednog potpuno novog modela u okviru krivičnog prava i pravosudnih sistema. Gubljenje ideje rehabilitacije; jačanje zahteva za efikasnijom primenom zakona i strožijim kažnjavanjem; umesto racionalno shvaćene humanosti i rehabilitacije u osnovi formalne reakcije na kriminalitet sve su zastupljenija emocionalno obojena stanja nesigurnosti i stav ogorčenosti i ljutnje; „povratak žrtvi“; politizacija zločina i novi populizam; značaj javne bezbednosti; vraćanje verovanja u

7 D. Garland /1997/: „Governability“ and the problem of Crime: Foucault, *Criminology, Sociology, Theoretical Criminology*, Vol. 1(2), 173–214.

8 A. Giddens /2008/: *The Consequences of Modernity*, London, 1990; prema: K. S. Williams: *Textbook on Criminology*, Oxford, str. 585 i dalje.

9 D. Garland /2001/: *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford.

O kritici koncepta kulture kontrole i odgovoru na kritike: L. Zedner /2002/: *Dangeres of Dystopias in Penal Theory*, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 22, 341–346; D. Garland /2004/: *Beyond the Culture of Control*, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Vol. 7, No.2, 160–189.

opravdanost zatvaranja prestupnika; transformacija kriminoloških stavova o zločinu u shvatanje o kriminalitetu kao normalnoj, rutinskoj, neodvojivoj aktivnosti savremenog društva koju treba kontrolisati, a ne suzbijati; ekspanzija ideja prevencije, bezbednosti i sigurnosti; jačanje uloge privatnog sektora u kontroli kriminaliteta i održavanju bezbednosti; prihvatanje ideje o „krizi trajnog karaktera“, jesu najznačajnije karakteristike novog modela društvene reakcije na kriminalitet.¹ Napuštanje koncepta rehabilitacije sedamdesetih godina („nothing works“), pozivanje na red i pravo osamdesetih („law and order“), i penalni populizam devedesetih² jesu ključne faze nove kaznene reakcije na kriminalitet.

Savremeni krivičnopravni sistem karakteriše i više kažnjavanja i više prevencije istovremeno. Sve prisutnije strožije kažnjavanje, prati istovremeno uvođenje većeg broja mera neinstitucionalnog, alternativnog karaktera, kao i tzv. „produžena formalna kontrola“.

Strožija kaznena politika jeste rezultat zvanične političke retorike koja strogim kaznama (na primer, „three strikes and you are out“) i kažnjavanjem i za najsitnije prestupe („nulta tolerancija“ kriminala), u vremenu opšte nesigurnosti zadobija naklonost javnosti i zadovoljava neokonzervativnu nostalgiju za klasičnim retributivizmom³ izraženu pre svega kod bogatijih i samim tim i uticajnijih društvenih grupa. Ozbiljnija posledica ove prakse jeste, osim zadovoljenja javnosti, rast osuđeničke populacije, prenaseljenost zatvora, posledično i uvećani troškovi. Kada se jednom dostigne, ovakva želja javnosti postaje neutoljiva, a sama praksa strogog kažnjavanja počinje svoj sopstveni život, dugo se održava zbog potpuno drugačijih razloga u odnosu na one zbog kojih je nastala.⁴ Kao duh oslobođen iz boce, javne emocije povodom zločina, postaju veoma značajne i nekontrolisane⁵, i oblikuju pojednostavljenu populističku koncepciju demokratije. Krivično pravni sistem reagovanja na kriminalitet tako postaje sredstvo unutrašnje politike.

U uslovima privatizacije zatvora stvara se „kazneno-industrijski kompleks“⁶, koji se temelji na profitu, a ne na potrebama javne sigurnosti i kontrole kriminaliteta. Osim toga, prevashodno oslanjanje na kažnjavanje proizvodi i ideologiju „mi i oni“, odnosno mi i oni koji nas ugrožavaju kao preteći otpadnici, opasni prestupnici, stranci, od kojih se moramo štititi.⁷ Ova shvatanja dodatno osnažuju postojeće obrasce ekonomske i socijalne marginalizacije, jačaju opšte osećanje sigurnosti i povećavaju intenzitet društvene reakcije na kršenje zakona.⁸ Ovi procesi su intenziv-

- 1 D. Garland /1996/: The Limits of the Sovereign State: Strategies of Crime Control in Contemporary Society, *British Journal of Criminology*, Vol. 36, 445–71.
- 2 J. Loader /2000/: Fall of Platonic Guardians, Liberalism, Criminology an Political Responses to Crime in England and Wales, *British Journal of Criminology*, Vol 46(4), 561–586.
- 3 C. Shearing /2001/: Punishment and Changing Face of the Governance, *Punishment & Society*, Vol.3/2, 203–220.
- 4 D. Garland /2001/: Epilog: The New Iron Cage, *Punishment & Society*, br. 3, str. 198.
- 5 J. Loader /2000/: *op.cit.*, 561–586.
- 6 S. Armstrong /2007/: What Good Are Markets in Punishment? *Prison Service Journal*, 72, 12– 16.
- 7 D. Garland /2000/: Criminology, Social Theory and the Challenge of our Times, *British Journal of Criminology*, Vol. 40, 189–204.
- 8 S. Hallsworth /2000/: Rethinking the Punitive Turn: Economies of Excess and Criminology of the Other, *Punishment & Society*, 2/2, 145–160.

niji u društvima koja karakteriše konfliktna politička kultura, jak politički uticaj na izbor sudija i tužioca, tabloidni i senzacionalistički mediji, zbog čega se javna vlast smatra obavezanom da zadovolji populističke punitivne zahteve.

Povećanu strogost u kažnjavanju teških i najopasnijih oblika kriminaliteta, istovremeno prati i šira primena neinstitucionalnih mera za počinioce lakših krivična dela, odnosno, stvara se fenomen „bifurkacione strategije ili strategije duplog koloseka“ koji, paradoksalno, dovodi do istovremenog jačanja i blagosti i strogosti u kažnjavanju i uvodi širi krug građana u sistem formalne socijalne kontrole. Šira primena alternativnih mera za lakša krivična dela treba da umanjí zatvorsku populaciju, redukuje troškove zavodskog sistema, podigne efikasnost društvene reintegracije i smanji povrat. Međutim, iskustvo pokazuje i tendenciju da se alternativne mere i programi najčešće koriste kao zamena za druge alternativne mere, ili se ostvaruju u generalno preovlađujućem retributivno-punitivnom konceptu.⁹ Opoziv alternativne mere kojom se kazna suspenduje pod određenim uslovima, neretko dovodi do primene duže kazne od one koja bi bila izrečena odmah bez primene alternative, obzirom na tendenciju sudova da, za razliku od bezuslovnih, uslovno izriču kazne dužeg trajanja. Primenu neinstitucionalnih mera prati i tzv. „efekat širenja mreže“, odnosno pojava da alternativne sankcije i mere uvode više građana pod neki oblik socijalne kontrole, nego što je to slučaj bez primene alternativnih programa. Bipolarnost u savremenoj politici kažnjavanja jeste posledica konceptijske dihotomije savremenih penološko-teorijskih opredeljenja, koja uključuju i neokonzervativni retributivizam i neoliberalni pragmatizam.¹⁰

Specifičan vid socijalne kontrole jeste i tzv. produžena formalna kontrola. Kao opšta karakteristika savremenih društava, ovaj vid kontrole jeste posledica primene novih tehničkih dostignuća u cilju ublažavanja posledica stanja opšte nesigurnosti. Zbog stvarne ili umišljene opasnosti, nadgledanje gotovo svih javnih zatvorenih prostora i mnogih otvorenih prostora danas je uobičajeno.¹¹ U međuvremenu, i ovaj vid kontrole postaje najvećim delom poseban sistem, industrijski kompleks, koji se održava opstajanjem i pojačavanjem te iste nesigurnosti koju treba da umanjí.

IV. KRIVIČNOPRAVNI EKSPANZIONIZAM, „BEZBEDONOSNO“ KRIVIČNO PRAVO I „SRODNA“ KRIMINOLOŠKA ORIJENTACIJA

U kontekstu kulture kontrole i novog modela društvene reakcije na kriminalitet, krivično pravo karakteriše značajno širenje i sve izrazitija represivnost. Važnu ulogu u ekspanziji krivičnog prava, osim međunarodnih konvencija koje zahteva-

9 Jasne prednosti deinstitucionalizacije, „The tree R^cs – reparation, restoration and reintegration“, dolaze do izražaja u stabilnim društvenoekonomskim prilikma, dok u periodima kriminalno-političke nestabilnosti i jačanja represije ovi programi pokazuju svoju „kameleonsku prirodu“ i primaju izraženija obeležja punitivno-retributivnog koncepta. A. Worrall /1997/: *Punishment in the community*, London, str. 98, 99.

10 P. O' Malley /1999/: Volatile and Contradictory Punishment, *Theoretical Criminology*, Vol. 3/2, 175–196.

11 J. Farrell, K. Hayward, Y. Young /2008/: *Cultural Criminology*, London, str. 96, 98.

ju uvođenje brojnih inkriminacija, ima i ekonomski model neoliberalizma.¹² Opšte stanje rizika i nesigurnosti, kao i sve veća realna ugroženost kriminalitetom, posebno njegovim novim formama, pred krivično pravo postavljaju nove zadatke. Očekuje se da krivičnopravni sistem održava uslove za funkcionisanje bezbednog društva i bezbednog pojedinca i otkloni sve opasnosti tom smislu, zbog čega je potrebno krivičnopravno reagovanje ne samo povodom izvršenog krivičnog dela, nego mnogo ranije, već povodom same mogućnosti da nastupi opasnost od vršenja krivičnih dela. Postoji jaka tendencija da se tradicionalno krivično pravo usmereno na ostarijanje prevencije zasnovane na srazmernoj represiji, u novim uslovima transformiše u bezbedonosno krivično pravo usmereno na otklanjanje izvora opasnosti. Osnov krivično pravne reakcije jeste sve više opasnost, a sve manje krivično delo.¹³

Ekspanzionizam i zaoštavanje krivičnopravne represije jesu nužna posledica „bezbedonosne orijentacije“. Konstantno uvođenje novih krivičnih dela i to delatnosnih krivičnih dela ili krivičnih dela ugrožavanja, zabrana rizičnih radnji bez konkretizacije rizika¹⁴, predviđanje kazne za dovršeno krivično delo za radnje koje u stvari predstavljaju udaljene pripreme radnje¹⁵, odstupanje od nekih bazičnih načela, slabljenje principa ultima ratio, umnožavanje inkriminacija u oblastima u kojima se i postojeće ne primenjuju (organizovani kriminalitet, terorizam, korupcija, međunarodna krivična dela), zalaganje za oštrije mere i duže kazne¹⁶, proširivanje ovlašćenja organa krivičnog gonjenja na račun osnovnih prava građana, predstavlja odgovor savremenog krivičnog prava na „bezbedonosni izazov“.

Prenaglašena preventivna orijentacija krivičnog prava, najvećim delom nastala kao posledica pritiska medija i političara, zapravo jača retributivne crte krivičnog prava. Za razliku od krivičnopravne retribucije koja sadrži samoograničavajući mehanizam (srazmernost kao mera represije), krivičnopravna prevencija u savremenom krivičnom pravu u izvesnom smislu postaje ničim ograničena. Samoograničavajući mehanizam krivičnopravne prevencije bi mogao da bude jedino uspeh koji se postiže u suzbijanju kriminaliteta, a taj pravac dozvoljava i značajnu meru retributivnosti u prevenciji.¹⁷

Savremeni krivičnopravni model prati i ekonomska analiza kriminaliteta i ekonomska racionalnost, kao i kriminološke kontrolne teorije i teorije koje krivično delo razmatraju kao svrsishodan izbor obzirom na okolnosti (teorija racionalnog izbora, teorija rutinske aktivnosti). Kriminalno ponašanje predstavlja rutinski fenomen, zbog čega je i kriminalitet redovna i predvidiva pojava, a kontrola kriminaliteta aktivnost primarno usmerena na upravljanje odgovarajućim socio-ekonomskim procesima, a ne na izdvajanje i popravlanje prestupnika.

12 S. Taboroši /2007/: Neoliberalizam, krivično pravo i tranzicija-u: Đ.Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, I deo*, Beograd, 133–149.

13 Z. Stojanović /2011/: Preventivna funkcija krivičnog prava, *Crimen*, br.1, 3–26.

14 M. Bock /2010/: Über die Positive Spezialprävention in den Zeiten des Feindstrafrechts-u: Đ.Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, IV deo*, Beograd, 9–32.

15 C. Roxin /2008/: Besitzdelikte –u: Đ. Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, II deo*, Beograd, 9–25.

16 Z. Stojanović /2010/: Krivičnopravni ekspanzionizam i zakonodavstvo Srbije-u: Đ.Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, IV deo*, Beograd, 32–49.

17 Z. Stojanović /2011/: *op.cit.*, 3–26.

V. NOVA PENOLOGIJA

Prenošenje socijalnih i kulturoloških promena u legalne okvire formalne reakcije na kriminalitet u domenu krivičnog sankcionisanja ogleda se u nastajanju „nove penologije“.¹⁸ Koncept „nove penologije“ zasnovan je na ideji da je osnovni zadatak penologije da upravlja prestupničkom populacijom. Kao takva, nova penologija jeste deo mnogo šireg koncepta „novog društvenog menadžmenta“, koji generalno teži održavanju integriteta sistema kojim upravlja i efikasnoj kontroli unutrašnjih procesa. Shvatanje da se problem kriminaliteta može eliminisati ili staviti pod punu kontrolu se napušta, predmet interesovanja nije pojedinac nego grupe prestupnika, tipovi i obim kriminalnog ponašanja; umesto tretmana prestupnika javlja se menadžment. Zadatak nove penologije jeste da upravlja prestupništvom, a ne da rehabilituje prestupnike, da „normalizuje“ kriminalitet, a ne da ga eliminiše. Cilj je održavanje integriteta sistema socijalne kontrole, koji ne uključuje i dodatne eksterne društvene ciljeve kao što je eliminisanje kriminaliteta i reintegrisanje prestupnika. Otuda je nova penologija manje zainteresovana za dijagnozu i tretman individualnog počinioca krivičnog dela, a više za identifikaciju, klasifikaciju i upravljanje prestupničkim grupama razvrstanim prema stepenu rizika njihovog ponašanja u odnosu na normirani poredak. Ona nema aspiraciju da rehabilituje i reintegriše, već da upravlja rizikom budućeg kriminalnog ponašanja, pre svega kroz različite modalitete zatvaranje prestupnika.

Nova penologija nastaje i kao posledica međusobnog uticaja prava i ekonomije¹⁹ i podrazumeva finansijske i kvantitativne efekte kao primarne, odnosno održavanje sistema kontrole rizičnih grupa uz minimalne troškove.²⁰ U prvom planu su pojmovi rizika i verovatnoće, a ne moralni sudovi o pojedincima. Suština ovog pristupa jeste u primeni metoda procene rizika u pogledu budućeg ponašanja učinioca krivičnog dela i shodno tome njegovo uključivanje u određeni program postupanja, bez dubljeg uplitanja u njegov život. U uslovima naglašene potrebe redukovanja javnih rashoda, popularnost nove penologije se temelji na tome što se njeni ciljevi lakše mogu evaluirati i prezentovati, kao i u činjenici da praktičarima ukazuje na jasne i realne pravce za ostvarivanje ciljeva postavljenih zvaničnom kriminalnom politikom u okvirima raspoloživih resursa.

U domenu generalne prevencije poznato je da je neophodno sadejstvo strogosti, izvesnosti i hitnosti u krivično-pravnom sankcionisanju. Izolovano delovanje faktora obezvređuje njihovo potencijalno značenje.²¹ Bez određene strogosti, kazna postaje rizik koji se isplati. Strogost bez izvesnosti predstavlja praznu pretnju, dok

18 M.M Freely, J.Simon /1992/: The New Penology: notes on the emerging strategy of corrections and its implications, *Criminology*, Vol. 30/4, 449–474.

19 O tome: B. Begović /2010/: Ekonomska teorija generalne prevencije: osnovna pitanja-u: Đ.Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, IV deo*, Beograd, 126–141.

20 J. F. Cauchie, G. Chantraine /2005/: Use of Risk in the Government of Crime, New prudentialism and New Penology; Champ penal/penal field, *Nouvelle revue internationale de criminologie*, Vol. II.

21 „Kazna proističe iz zločina, a zakon izgleda kao nužni poredak stvari, što sve omogućuje da vlast deluje pod maskom tihe i neumitne snage prirode. M. Fuko /1997/: *Nadzirati i kažnjavati*, Novi Sad, str. 103;

„odložena izvesnost“, izricanje zaslužene kazne pretvara u stradanje izvršioca u lavirintu neefikasnog pravosudnog sistema.

Novija istraživanja ukazuju da je za generalno preventivni efekat kažnjavanja značajna i strogost, odnosno srazmernost kažnjavanja, kao i izvesnost, i to pre svega kao kombinacija visokog nivoa izvesnosti kazne sa manje izraženom strogošću, a ne obrnuto.²² To istovremeno daje značajan potencijal za istovremenu redukciju i kriminaliteta i kvote osuđenih lica, što u savremenim uslovima stalno rastućeg kriminaliteta i hronično prenaseljenih zatvora bez sumnje predstavlja veoma poželjan rezultat.²³

Međutim, poželjna interakcija strogosti i izvesnosti ne događa se u fazi izvršenja kazne, već mnogo ranije. Izvesnost u ovom smislu znači pre svega visoku verovatnoću otkrivanja krivičnog dela i učinioca, odnosi se prevashodno na rad policije i varira zavisno od različitih strategija policijskog delovanja. Strogost u kažnjavanju tiče se sudova i faze izricanja krivičnih sankcija, podrazumeva srazmernost između kazne i krivičnog dela, ali zavisi od zakonodavne kaznene politike, konkretnih okolnosti dela i karakteristika učinioca.

Očigledno je da se značajnija pomeranja mogu postići u okviru elementa izvesnosti, prilagođavanjem strateške orijentacije rada policije, nego u pogledu strogosti, odnosno srazmernosti, zbog čega je sa stanovišta ostvarivanja poželjnog efekta generalne prevencije značajna pre svega policijska aktivnost. Zatim slede sudovi i izricanje krivičnih sankcija, dok je samo izvršenje izrečene sankcije u drugom planu.²⁴ U novije vreme ova specifičnost mehanizma generalno-preventivnog delovanja se izražava u zahtevu za striktnom i agresivnom primenom zakona, opredeljenjem za proaktivno delovanje policije i „strategiju nulte tolerancije“.²⁵ Time i prevencija dobija značajne elemente retributivnosti, a kao realnu i očekivanu posledicu treba imati u vidu i jačanje izvršne vlasti i policije, a potiskivanje sudske vlasti u drugi plan.

„Treća komponenta prevencije“²⁶, odnosno hitnost, blagovremenost kazne, ukazuje na to da brza impozicija izrečene kazne jača njene preventivne efekte. Na planu generalne prevencije ona osnažuje poruku da se zločin ne isplati, dok u kontekstu specijalne prevencije vezivanje prestupa za kaznu bez odlaganja može da ima značajan uticaj na buduće ponašanje u smislu izbegavanja vršenja krivičnih dela.

Ne treba zaboraviti da se ideja generalne prevencije zasniva na shvatanju krivičnog dela kao slobodnog izbora, i ukoliko je delo rezultat proračuna o riziku i sop-

22 S. N. Darlauf, D. S. Nagin /2011/: Inprisonment and Crime: Can both be reduced? *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1, 16–21.

23 A. Blumstein /2011/: Approaches to reducing both imprisonment and crime; *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1, 93–100.

24 Povećanje visine izrečenih kazni za određeno krivično delo za 50% vrlo malo će uticati na potencijalne izvršioca tog dela, za razliku od povećanja verovatnoće otkrivanja i lišenja slobode učinioca za istih 50%, pri čemu bi tako krupno zaoštavanje kaznene politike bilo krajnje problematično, dok je povećanje verovatnoće otkrivanja krivičnog dela i učinioca veoma poželjno i smatra se da se može postići prilagođavanjem strategije policijskog rada.

25 D. Weisburd /2011/: Shifting crime und justice resources from prison to police, Shifting police from poeple to places, *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1, 153–161; J. S. Goldkamp /2011/: Optimistic deterrence theorizing, The Role of timeliness, court dysfunction, and community alienation, *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1, 115–121.

26 A. Blumstein /2011/: *op.cit.*, str. 94.

stvenom interesu, generalna prevencija jeste pravi odgovor društva na takva deliktno ponašanje. Međutim, specifična individualna etiologija kriminalnog ponašanja u mnogim situacijama neutrališe očekivani efekat generalne prevencije, pa se može desiti da generalna prevencija zapravo funkcioniše kod onih kojima i nije potrebna, dok u odnosu na one kojima je stvarno potrebna ona nema efekta.²⁷

U okviru koncepta nove penologije, u domenu specijalne prevencije jeste vidno da priroda uspešnih programa postupanja više nema uporište u konceptu rehabilitacije, ili ne uzima rehabilitaciju i reintegraciju prestupnika kao prevashodni cilj, već se u značajnijoj meri oslanja na potrebu kontrolisanja određenih grupa na osnovu procene rizika koji oni svojim kriminalnim ponašanjem nose po društvo i utvrđeni normativni poredak.²⁸ U prostoru između visoke stope recidivizma i rasta kriminaliteta, s jedne, i potrebe da preduzme „nešto efikasno i humano, a da ne košta mnogo“, sa druge strane, penološka praksa značajno modifikuje poznata konceptijska opredeljenja. Centralno mesto ne zauzima rehabilitacija, nego procena rizika i upravljanje procenjenim rizikom, kao orijentacija koja u uslovima rasta kriminaliteta, visoke stope recidivizma i redukovanih ulaganja, obećava realan učinak i merljiv rezultat.

Poznato je da dometi specijalne prevencije zavise od primenjenih korektivnih programa. Kako specijalna prevencija u osnovi predstavlja bihejvioralni odgovor na iskustvo kažnjavanja, pitanje od ključnog praktičnog značaja jeste izdvajanje efektivnih korektivnih programa.

Nova penologija smatra generalno uspešnijim intervencije zasnovane na principu rizika, principu kriminogenih potreba prestupnika, principu responsivnosti, odnosno, usaglašavanja karakteristika tretmana sa karakteristikama prestupnika. Pri tome princip rizika jeste od ključne važnosti za izdvajanje prestupnika koji treba da budu podvrgnuti tretmanu, princip kriminogenih potreba ukazuje na okolnosti na koje treba da bude usmerena intervencija, dok procena responsivnosti treba da opredeli način postizanja punih efekata tretmana. Intenzitet tretmana nova penologija zasniva na proceni rizika prestupnika. Za razliku od prestupnika niskog rizika, visokorizičnim prestupnicima potreban je intenzivan tretman, mada je najčešće reč o prestupnicima koje je i putem intenzivnog programa teško menjati. Posebno je značajno da nivo i sadržina tretmana odgovara stepenu rizika u kategoriji prestupnika srednjeg rizika kao najbrojnijoj, obzirom da programi korisni za određene kategorije prestupnika mogu biti kontraproduktivni za druge. Ovakav pristup odgovara ciljevima nove penologije, jer nova penološka praksa nastoji da upravlja prestupništvom, a ne da rehabilituje prestupnike, teži da „normalizuje“ kriminalitet, a ne da ga eliminiše.

VI. POSLEDICE I PERSPEKTIVE

Najznačajnija konsekvencija nove prakse kontrole kriminaliteta jeste veliko povećanje kvote osuđenih na kaznu zatvora, koje se ne može objasniti samo rastom kriminaliteta. Osim toga, značajno je i da je stavljanjem pod neku vrstu kontrole,

27 Vidi: T. Mathiesen /1994/: *General Prevention as Communication, A Reader on Punishment*, ed. by A. Duff & D. Garland, Oxford, str. 230.

28 G. Robinson /1999/: *Risk Mangment and Rehabilitation in the Probation Service: Collision and Collusion; The Howard Journal*, Vol. 38 No. 4; str. 421.

kroz alternativne mere nezatvaranja ili kroz mere preventivne kontrole, obuhvaćen veliki broj građana. U periodu 1997–2007. raspoložive statistike pokazuju rast zatvoreničke populacije u 60–70% zemalja na svim kontinentima, prenaseljenost zatvora je u 2007. godini u oko 60% zemalja duplo veća od raspoloživih kapaciteta, a u preko 20% zemalja veća i preko 150% raspoloživih kapaciteta. Najveći rast se beleži u zemljama Afrike, Amerike i Azije, ali i polovina evropskih zemalja ima prenaseljenost veću od 100%.²⁹ Posebnu pažnju privlači slučaj SAD³⁰ sa kvotom zatvorenika od 743, odnosno sa ukupnih brojem od 2 292 133. zatvorenika u 2009. godini. Poređenja radi u istom periodu kvota zatvorenih lica u Rusiji iznosi 628, u Nemačkoj 88, Francuskoj 96 Australiji 133, u Engleskoj i Velsu 157, Novom Zelandu 203, Holandiji 94, u Norveškoj 71, u Srbiji 143, Slovenija 65. 2007. godine SAD su imale manje od 5% ukupne svetske populacije ali i 23,4% ukupne svetske zatvorske populacije.³¹

Teško je prognozirati globalističke procese, pa i predstojeća kretanja u sferi formalne socijalne kontrole, budući da se radi o tokovima koji su posledica širih globalnih socioekonomski i kulturoloških promena. Umesto toga, čini nam se korisnim razmatranje iskustva onih zemalja koje su, i pored nezaobilaznog globalizma savremenih društvenih kretanja, izbegle zamke „novog punitivizma“.

Nasuprot SAD, nestajanje modela „socijalne države“ u Evropi nema tako drastične posledice.³² Prenaseljeni zatvori i rast osuđeničke populacije „muče“ i evropske zemlje, ali u manjem obimu. Rizični trendovi u evropskim zemljama odnose se na veliki broj stranaca i pripadnika etničkih manjina lišenih slobode, koji, prema nekim procenama, može da predstavlja veći problem nego hiperinkarceracija Afro- i Hispano-amerikanaca U SAD. Pažnju posebno privlače skandinavske zemlje sa kvotom zatvorenika preko deset puta manjom od one u SAD.³³

Polazeći od toga da je nivo punitivizma u korelaciji sa ekonomskom politikom, ulaganjima u socijalnu politiku, istraživanja pokazuju da različite demokratsko-političke strukture vode ka manjem ili većem populizmu u kažnjavanju i različitoj praktičnoj realizaciji poštovanja ljudskih prava i ljudskog dostojanstva.

U suštini, penalna politika jeste rezultat političkog izbora, a empirijski podaci pokazuju da socijalna politika, nivo demokratizacije i realno uvažavanje ljudskih prava redukuju punitivizam.

Skandinavske zemlje imaju najnižu stopu zatvorenih lica, ali i najveća ulaganja u socijalnu politiku, a osim toga i najviši nivo javnog poverenja i političkog

29 Trends in World prison population, International Statistics on Crime and Criminal Justice, International Center for prison Studies London, str. 153–165;

30 F. E. Zimring /2001/: Imprisonment Rates and the New Politics of Criminal Punishment, *Punishment & Society*, Vol.3(1), 161–166; D. Garland /2005/: The Meaning of Mass Imprisonment, *Punishment & Society*, Vol.3(1), 5–7.

31 R. Walmsey /2008/: *World prison Population List*, 8th ed, London.

32 D. Downes /2001/: The *macho* penal economy: Mass Incarceration in the United States – A European Perspective, *Punishment & Society*, Vol. 3(1), 61–80.

33 J. Prat /2008/: Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess, Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism, *British Journal of Criminology*, Vol. 48, 119–137; J. Prat /2008/: Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess, Part II Does Scandinavian Exceptionalism Have a Future?, *British Journal of Criminology*, Vol. 48, 275–292.

legitimiteta, kao i najniži nivo straha od kriminaliteta. Evropske države sa višom stopom inkarceracije (Engleska i većina istočnoevropskih zemalja) manje ulažu u socijalnu politiku, i beleže niži nivo poverenja i političke legitimnosti, kao i više straha od kriminaliteta. Visok nivo poverenja i legitimnosti jeste u pozitivnoj korelaciji za socijalnim investiranjem i nivoom socijalne jednakosti, ali ne i sa oštrom kaznenom politikom. Iza ovih korelacija stoji mehanizam putem koga ekstenzivna socijalna politika utiče na oštrinu kažnjavanja. Tako se razvija solidarnost i podela odgovornosti za uzroke svega što predstavlja socijalni rizik, uključujući i kriminalitet, i omogućava materijalni prosperitet i ekonomska sigurnost, usled čega se lakše izražava tolerancija i empatija.³⁴

VII. DOMAĆE PRILIKE

Krivično pravni ekspanzionizam dolazi do izražaja i u domaćem krivičnom zakonodavstvu.³⁵ Brojne zakonodavne intervencije u domenu materijalnog krivičnog prava uglavnom karakterišu nove inkriminacije, skroman broj dekriminalizacija, generalno strožija kaznena politika, koja nije podržana odgovarajućim rešenjima u procesnom i izvršnom zakonodavstvu. Nedoslednost i haotičnost u reformisanju krivičnoprocesnog zakonodavstva, reforma pravosuđa koja je često divergentna u odnosu na reformu zakonodavstva, sistem izvršenja krivičnih sankcija sa kapacitetima koji ne mogu da prate dinamiku inkriminisanja i konstantno rastući nivo punitivnosti, čine domaći sistem krivičnopravne reakcije sporim i neefikasnim, a domaću javnost nezadovoljnu njegovim učinkom i sve glasnije u zahtevu za strožijim kažnjavanjem.³⁶ Gubljenje ideje rehabilitacije; jačanje zahteva za efikasnijom primenom zakona i strožijom kažnjavanjem; uticaj stanja nesigurnosti i javnog stava ogorčenosti i ljutnje, umesto racionalno shvaćene humanosti i rehabilitacije na formalnu reakciju na kriminalitet; „povratak žrtvi“; politizacija zločina i novi populizam; značaj javne bezbednosti; vraćanje verovanja u opravdanost zatvaranja prestupnika; transformacija kriminoloških stavova o zločinu u shvatanje o kriminalitetu kao normalnoj, rutinskoj, neodvojivoj aktivnosti savremenog društva koju treba kontrolisati, a ne suzbijati; ekspanzija ideja prevencije, bezbednosti i sigurnosti; jačanje uloge privatnog sektora u kontroli kriminaliteta i održavanju bezbednosti; prihvatanje ideje o „krizi trajnog karaktera“, kao ključne karakteristike novog modela reakcije na kriminalitet, vidljive su i u domaćim uslovima. Specifičnosti domaćeg tranzicionog procesa, posebnosti društvenih sukoba i konflikata, domaća ekonomska i socijalna kriza i svetska ekonomska kriza, dodatno pojačavaju probleme i protivurečnosti savremenog domaćeg sistema društvene reakcije na kriminalitet.³⁷

34 S. Snacken /2010/: Resisting Punitiveness in Europe?, *Theoretical Criminology*, Vol. 14(3), 273–292.

35 Z. Stojanović /2010/: op.cit. str., 32–49.

36 S. Taboroši /2007/: /: op.cit. str., 133–149.

37 O tome: M. Mitrović /2008/: Promena kulturnih obrazaca i kriminaliteta u Srbiji-u: Đ. Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, II deo*, Beograd, 61–80; M. Mitrović /2009/: Struktura političkog delovanja i kriminaliteta u srpskom društvu-u: Đ. Ignjatović, *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, III deo*, Beograd, 74–89; M. Mitrović /2007/:

VII. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Savremeni tokovi u sferi socijalno-ekonomskih i političkih odnosa, koje karakteriše globalna tendencija odbacivanja modela socijalnog blagostanja i smanjenje sredstava koja se troše iz državnog budžeta, u segmentu društvene reakcije na kriminalitet usmeravaju krivičnopravni sistem u pravcu novog bezbedonosnog krivičnog prava i „nove penologije“. Novi modeli reagovanja na kriminalitet u prvi plan stavljaju pojmove rizika i verovatnoće, nisu zainteresovani za uzroke koliko za kontrolu kriminalnog ponašanja, ne teže da smanje kriminalitet, već da ga kontrolišu uz što manje troškove, nemaju aspiraciju da rehabilituju, reintegrišu, već se temelje na upravljanju rizikom, pre svega kroz kontrolu i zatvaranje prestupnika. Posledice se ogledaju, kako u krajnje disonantnim savremenim penološko-teorijskim koncepcijama, tako i u povećanju zatvorske populacije i stavljanjem pod neku vrstu kontrole, kroz alternativne mere nezatvaranja ili kroz mere preventivne kontrole, velikog broja građana. Za razliku od američkog iskustva, neke evropske zemlje, pre svega skandinavske, uprkos globalističkim tendencijama odolevaju novom punitivizmu. Istraživanja pokazuju da ove zemlje imaju nisku kvotu osuđenih na zatvorske kazne, ali i najviša izdvajanja za programe socijalne politike, veoma visok nivo javnog poverenja i političke legitimnosti, kao i najniži nivo straha od kriminaliteta.

Obzirom da se i u domaćim uslovima kontrole kriminaliteta uočavaju posledice globalističkih tendencija (već u dužem periodu domaća kaznena politika se značajno pooštrava, raste broj osuđenih na kaznu zavora) veoma je značajno razumeti savremena kretanja u sferi društvene reakcije na kriminalitet i poznavati iskustva zemalja koje su izbegle ili značajno ublažile „novi punitivizam“.

LITERATURA

- Amstrong, S. /2007/: What Good Are Markets in Punishment? *Prison Service Journal*, 72
- Becket, K., B. Western /2001/: Governing Social Marginality: Welfare, Incarceration, and Transformation of State Policy, *Punishment & Society*, Vol. 3/1
- Begović, B. /2010/: Ekonomska teorija generalne prevencije: osnovna pitanja –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, IV deo*, Beograd
- Bock, M. /2010/: Über die Positive Spezialprävention in den Zeiten des Feindstrafrechts –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, IV deo*, Beograd
- Goldkamp, S. /2011/: Optimistic deterrence theorizing, The Role of timeliness, court dysfunction, and community alienation, *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1
- Blumstein, A. /2011/: Approaches to reducing both imprisonment and crime; *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1
- Cauchie, J. F. Chantraine, G. /2005/: Use of Risk in the Government of Crime, New pruden-talisam and New Penology; *Champ penal/penal field, nouvelle revue internationale de criminologie*, Vol. II
- Darlauf, S. N. Nagin, D. S. /2011/: Imprisonment and Crime: Can both be reduced?, *Criminology & Public Policy*, Vol. 10/1

- Dowenes, D. /2001/: The *macho* penal economy: Mass Incarceration in the United States – A European Perspective, *Punishment & Society*, Vol. 3(1)
- Farrell, J. Hayward, K., Young, Y. /2008/: *Cultural Criminology*, London
- Freely, M.M, Simon J. /1992/: The New Penology: notes on the emerging strategy of corrections and its implications, *Criminology*, Vol. 30/4
- Fuko, M. /1997/: *Nadzirati i kažnjavati*, Novi Sad
- Garland, D. /1996/: The Limits of the Sovereign State: Strategies of Crime Control in Contemporary Society, *British Journal of Criminology*, Vol. 36
- Garland, D. /1997/: „Governality“ and the problem of Crime: Foucault, Criminology, Sociology, *Theoretical Criminology*, Vol. 1/2
- Garland, D. /2000/: Criminology, Social Theory and the Challenge of our Times, *British Journal of Criminology*, Vol. 40
- Garland, D. /2001/: *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*, Oxford
- Garland, D. /2001/: Epilog: The New Iron Cage, *Punishment & Society*,3
- Garland, D. /2004/: Beyond the Culture of Control, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Vol. 7, No.2
- Garland, D. /2005/: The Meaning of Mass Imprisonment, *Punishment & Society*, Vol.3(1)
- Hallsworth, S. /2000/: Rethinking the Punitive Turn: Economies of Excess and Criminology of the Other, *Punishment & Society*, 2/2
- Ignjatović, Đ. /2009/: Pretpostavke izgradnje modela kontrole kriminaliteta u novom milenijumu – krosnacionalna perspektiva, *Kontrola kriminaliteta i evropski standardi: stanje u Srbiji*, Beograd
- Ignjatović, Đ. /2006/: Kaznena reakcija u XXI veku – Izazovi i dileme, *Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi*, Beograd
- Ignjatović, Đ. /2010/: *Kriminologija*, Beograd, 138,139
- Loader, J. /2000/: Fall of Platonic Guardians, Liberalism, Criminology an Political Responses to Crime in England and Wales, *British Journal of Criminology*, Vol 46
- Mathiesen, T. /1994/: General Prevention as Komunikaion, *A Reader on Punishment*, ed. by A. Duff & D. Garland, Oxford
- Mitrović, M. /2007/: Društveni sukobi i kriminalitet u Srbiji –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredsta reagovanja, I deo*, Beograd
- Mitrović, M. /2008/: Promena kulturnih obrazaca i kriminaliet u Srbiji –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredsta reagovanja, II deo*, Beograd
- Mitrović, M. /2009/: Struktura političkog delovanja i kriminalitet u srpskom društvu –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredsta reagovanja, III deo*, Beograd
- O’ Malley, P. /1999/: Volatile and Contradictory Punishment, *Theoretical Criminology*, Vol. 3/2;
- Prat, J. /2008/: Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess, Part I: The Nature and Roots of Scandinavian Exceptionalism, *British Journal of Criminology* Vol. 48;
- Prat, J. /2008/: Scandinavian Exceptionalism in an Era of Penal Excess, Part II Does Scandinavian Exceptionalism Have a Future?, *British Journal of Criminology*, Vol. 48;
- Robinson, G. /1999/: Risk Managment and Rehabilitation in the Probation Service: Collision and Collusion; *The Howard Journal*, Vol. 38 No. 4
- Roxin, C. /2008/: Besitztdelikte –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, II deo*, Beograd

- Shearing, C. /2001/: Punishment and Changing Face of the Governance, *Punishment & Society*, Vol.3/2
- Snacken, S. /2010/: Resisting Punitiveness in Europe?, *Theoretical Criminology*, Vol. 14(3);
- Stojanović, Z. /2010/: Krivičnopravni ekspanzionizam i zakonodavstvo Srbije –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji i pravna sredstva reagovanja, IV deo*, Beograd
- Stojanović, Z. /2011/: Preventivna funkcija krivičnog prava, *Crimen*, br. 1
- Taboroši, S. /2007/: Neoliberalizam, krivično pravo i tranzicija –u: Ignjatović, Đ., *Stanje kriminaliteta u Srbiji ipravna sredstva reagovanja, I deo*, Beograd
- Trends in World prison population, *International Statistics on Crime and Criminal Justice*, International Center for prison Studies London;
- Van Marie, F. Sh. Maruna /2010/: „Ontological insecurity“ and „terror mangement“: Linking two free-floating anxieties, *Punishment&Society*, Vol. 12/1
- Walmsey, R. /2008/: *World prison Population List*, 8th ed, London, 2008
- Weisburd, D. /2001/: Shifting crime und justice resources from prison to police, Shifting police from poeple to places, *Criminology &Public Policy*, Vol. 10/1
- Williams, K. S. /2008/: *Textbook on Criminology*, Oxford
- Zedner, L. /2002/: Dangers of Dystopias in Penal Theory, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 22

Snežana Soković

Law Faculty, University of Kragujevac

CRIME CONTROL CONTEMPORARY GLOBAL TENDENCIES – CHARACTERISTICS, PERSPECTIVES AND LOCAL REVIEW

SUMMARY

Contemporary courses in the sphere of socio-economic and political relations, are characterized by global departure from social welfare model and decrease in the public spending with regard to the enforcement of penal sanctions. It emphasizes the notions of the risk and probability and shifts the focus from the causes of criminal behaviour towards the control of behaviour and from the control of crime towards crime management. It is concerned with cost minimization and risk management through incapacitation without an aspiration to rehabilitation and re-integration of offenders.

On the level of national crime control policy, consequences of those global tendencies have borne significant impact on the national sentencing policy (which is seen to getting harsher with the constantly increasing number of prisoners). Therefore, it is of great importance to understand contemporary courses in the field of social reaction to the criminal behaviour and pay attention to the experiences of those countries who managed to avoid or significantly reduce the level of 'populist punitiveness'.

Key words: crime control, globalism, new penology, security.